

Liviu Tofan
Stejărel Olaru

A FOST CA-N FILME

Cea mai mare afacere a Securității

Cu amintiri împărtășite de IRINA-MARGARETA NISTOR și DORIN TUDORAN

LIVIU TOFAN a lucrat 20 de ani în redacția românească a Radio Europa Liberă, între 1973 și 1994, avansând de la redactor de știri la șef al secției de Știri și director-adjunct. Ca autor de cărți, a publicat *A patra ipoteză. Anchetă despre o uluitoare afacere de spionaj* (Polirom, 2012), *Șacalul Securității. Teroristul Carlos în solda spionajului românesc* (Polirom, 2013), *Ne-au ținut în viață. Radio Europa Liberă 1970-1990* (Omnium, 2021) și *Antologia Radio Europa Liberă. 101 Contribuții (1956-1990)* (Omnium 2021). Este și realizator de filme documentare, filmul *Brașov 1987. Doi ani prea devreme*, obținând Premiul UCIN 2017 pentru cel mai bun film documentar de televiziune. Cel mai recent film documentar al său este *Cazul inginerului Ursu* (2023), regizat împreună cu Șerban Georgescu.

STEJĂREL OLARU este istoric și autor. Printre volumele publicate se numără *Ziua care nu se uită. 15 noiembrie 1987, Brașov* (în colab., Polirom, 2003; 2017), *Cei cinci care au speriat Estul. Atacul asupra Legației RPR de la Berna (februarie 1955)* (Polirom, 2003), *Stasi și Securitatea* (în colab., Humanitas, 2005), *Agentul nostru Victor* (Polirom, 2018), *Maria Tănase. Artista, omul, legenda* (Corint, 2019) și *Nadia și Securitatea* (Omnium, 2021).

EDITURA OMNIUM
BUCUREȘTI • 2024

CUPRINS

Cea mai mare afacere a Securității / 5

*Ați venit la momentul potrivit, momentul de mare plictis al
trăirii.* / 13

Toată viața mea e o minune. / 17

Am clădit un imperiu material. / 21

*În acea zi s-a făcut saltul cuantic: am trecut dintr-o lume în
alta.* / 27

Toată viața mi-am dorit să fiu și eu în rând cu lumea. / 33

VHS / 37

Îmi dădea idei cerul. / 43

„Zaharia” constituie un soi de capodoperă. / 51

În spatele serviciilor secrete e Creația! / 61

Invizibilul de lângă noi... / 69

Filme, filme, filme... / 77

Până la revoluție aveam control total. / 81

Aveam bani, aveam putere, nu o puteam gestiona... / 95

N-aș vrea să mă treceți în rândul banalilor. / 107

Toți care au făcut ceva (după 1989) erau oamenii lor. / 115

Fără bani pot să trăiesc, dar fără filme, nu (Irina-Margareta
Nistor) / 133

Nici Ostap Bender, nici Enric Marco – simplu, Dorel (Dorin
Tudoran) / 145

Mulțumiri / 155

ANEXE / 157

INDEX / 183

Redactor: Alexandra Cica
Design copertă: Cristina Aprodă
Ilustrație copertă: © by GettyImages (Bet_Noire/625924920)
DTP: Simona Rădulescu

Tipărit la Colours
Advertising

Liviu Tofan, Stejărel Olaru
A fost ca-n filme. Cea mai mare afacere a Securității
© 2024 Liviu Tofan, Stejărel Olaru
All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin Editurii Omnium,
parte a Grupului Editorial Epica.

ISBN: 978-630-6616-10-7

București, 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TOFAN, LIVIU

A fost ca-n filme : cea mai mare afacere a Securității / Liviu Tofan,
Stejărel Olaru ; cu amintiri împărtășite de Irina-Margareta Nistor și
Dorin Tudoran. - București : Omnium, 2024

ISBN 978-630-6616-10-7

I. Olaru, Stejărel
II. Nistor, Irina-Margareta (postf.)
II. Tudoran, Dorin (postf.)

351.746.1
621.397

Această carte a fost publicată cu sprijinul IICCMER.
Conținutul ei nu reflectă în mod necesar poziția IICCMER.

INSTITUTUL DE INVESTIGARE
A CRIMELOR COMUNISMULUI ȘI
MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC

CEA MAI MARE AFACERE A SECURITĂȚII

Probabil cea mai mare. Foarte probabil. Fapt e că Securitatea a fost implicată în multe afaceri în anii regimului comunist, unele mai dubioase decât altele, și despre care nu știm încă decât foarte puțin. Ca afaceri mari din acea perioadă, în valoare de zeci și sute de milioane de dolari, cunoaștem, de pildă, vânzarea de evrei și etnici germani¹, dar ele nu au fost afaceri ale Securității, ci ale statului comunist, doar intermediare și asistate de Securitate. S-a făcut și trafic de arme, de copii (adopții în țări occidentale pe dolari), s-au înlesnit operațiuni mafioate de contrabandă, s-au traficant documente falsificate etc., dar toate acestea „pe relația externă”, ca să folosim terminologia Securității. Acum, vă vom dezvălui o afacere derulată doar pe teritoriul României, controlată total și exclusiv de Securitate, afacere din care au rezultat în final peste un

¹ Aprobarea emigrării acestora în schimbul unor sume de bani plătite de statul Israel, respectiv de Germania Occidentală, în conturile statului comunist român. Vezi detalii în Radu Ioanid, *Securitatea și vânzarea evreilor. Istoria acordurilor secrete dintre România și Israel*, Editura Polirom, Iași, 2015, sau Florica Dobre, Florian Banu, Luminița Banu, Laura Stancu, *Ațiunea „Recuperarea”, Securitatea și emigrarea germanilor din România (1962-1989)*, Editura Enciclopedică, București, 2011.

miliard de lei (respectiv zeci de milioane de dolari). În timpul regimului comunist din România, nu a existat o afacere clandestină mai amplă, mai profitabilă și mai reușită ca aceasta. O afacere privată a Securității, destinată îmbogățirii personale a participanților.

Aparentul paradox – afacere privată a Securității – se explică relativ simplu. A fost privată pentru că, la prima vedere, a aparținut unui cetățean oarecare, un „particular”, cum se spunea. Și s-a produs în locuința lui. O locuință ceva mai mare, e drept: o vilă din zona Dorobanți-Floreasca, aproape de cartierul Primăverii al nomenclurii comuniste și la doi pași de reședința lui Nicolae Ceaușescu. Zona cea mai controlată și supravegheată de Securitate din toată țara. Și tocmai aici, sub nasul lor, afacerea privată a lui Dorel din strada Locotenent Aviator Șerban Petrescu a funcționat nestingherită ani de zile, producând echivalentul a un milion de dolari pe lună². Cum a fost posibil?

Așa îi spuneau amicii, Dorel. Pentru ceilalți era „domnul inginer Teodor Zamfir”. Uneori se recomanda singur, cu mare îndrăzneală și insolență, drept „colonelul Zamfir”. De fapt, nu era nici chiar inginer, nici prea domn și în niciun caz colonel. În schimb, era multe altele (mai ales Dorel). La bază era un delincvent și afacerist înăscut, combinație destul de frecvent întâlnită și predestinată unei existențe de interlop (sau de politician, în democrație³). Doar că pe vremea aceea nu puteai fi mare interlop și rămâne simultan în libertate decât cu voie de la Miliție sau Securitate, respectiv în colaborare cu

² Estimare făcută luând în considerare cursul de schimb oficial al acelor ani.

³ În numeroase cazuri dovedite, de notorietate publică.

acestea. Sau chiar sub tutela Securității, cum a fost cazul lui Teodor Zamfir, zisul Dorel. În numita vilă, evaluată la peste un milion de lei (în epocă) și pe care o cumpăraseră „cu banii jos”, funcționau neîncetat, zi și noapte, aproximativ 150 de aparate videorecorder care copiau filme străine. Asta se petrecea la mansardă, în „laborator”, cum îi spunea „patronul”. La demisol, Irina-Margareta Nistor devenea „vocea filmelor” lucrând de zor la traducerea/dublarea casetelor originale, din engleză și franceză, în limba română.

Da, aceasta era afacerea. Cunoscută ca fenomenul casetelor video din anii 1980, adevărată manie națională într-o perioadă de privațiuni extreme, de neimaginat în zilele noastre. Pentru cei care au deschis aparatele mai târziu, cei trei F – foame, frig, frică – sunt pecetea acelor vremuri, un *watermark* de neșters. Din închisoarea în aer liber numită România socialistă, cei mai mulți cetățeni puteau „evada” în doar două moduri: fie ascultând Radio Europa Liberă, pentru informare, fie vizionând filme străine pe casete video, pentru divertisment, un fel de anestezierie. Practici clandestine amândouă. „Gura de oxigen”, expresie aplicată Europei Libere de ascultătorii sufocați de propagandă și cenzură, s-a extins atunci asupra casetelor video. Doar că, spre deosebire de Europa Liberă, această „gură de oxigen” nu venea de la americani, ci de la Securitate. Care o făcea în cu totul alt scop, unul pur mercantil. Securitatea era o instituție profund coruptă. Daunele colaterale în sens ideologic nu o mai preocupau la acel moment. Securității se chiverniseau pentru viitor. Fenomenul casetelor video a fost, probabil, și un indicator al descompunerii regimului ceaușist.

Numai oamenii verificați aveau acces la vila din Floreasca. Dorel nu trata decât cu angroșiști de încredere. Veneau din toată țara, zilnic, și cumpărau până la 100 de casete la fiecare vizită. Un pachet de 100 000 de lei avea cam 30 cm înălțime. Nu se numărau, era pe încredere. Prețul unei casete era de 1 000-1 200 de lei⁴. Scump, dar merita. Doar de la Dorel puteai obține casete de bună calitate cu filme noi și, mai ales, dublate în limba română, ceea ce era esențial pentru o distribuție de masă. Angroșiștii la rândul lor aveau rețele în toate marile orașe, de unde se distribuia mai departe în localitățile mai mici. Multiplicarea casetelor continua pe plan local, se făceau copii după copii, pe diverse paliere de distribuție, însă calitatea acestora era tot mai proastă. Se vindeau oricum ca pâinea caldă, cu 300-500 de lei bucata. Avea lumea bani, pentru că nu avea pe ce să-i cheltuiască.

„La video” se mergea noaptea. În casele celor care aveau televizor color și aparat video (numit și magnetoscop) se adunau până la douăzeci de persoane la un film (sau două, sau trei, unul după altul). Era gratis pentru prieteni, altfel costa 10-20 de lei de persoană și film, 50 sau chiar 100 (în funcție de mediu și prestație). Mulți și-au făcut din asta o sursă bună de venit. Sigur că o astfel de activitate presupunea și niște investiții. Un televizor color era scump și greu de procurat. Era aduse din afară, *second-hand* de regulă. În țară, televizoare color s-au produs abia după 1983 și se găseau cu mare dificultate, cu liste de așteptare și cu pile (sau șpagă, sau cu amândouă), pe deasupra fiind și foarte

⁴ Preț numit de Zamfir în dialogul cu autorii și confirmat din mai multe surse.

scumpe, circa 18 000 de lei. Și mai greu era cu aparatele video. Costau între 25-35 000 de lei, doar *player*, și 50-70 000 de lei, *recorder*, cele care puteau să și înregistreze, nu doar să redea. Venitul mediu anual al unui român era de circa 35 000 lei. Cu 70 000 de lei puteai să cumperi o Dacia, mașina de vis a oricărui român. Problema era că, oricât de scumpe ar fi fost aparatele video, ele nu se găseau în comerțul oficial. Statul român nu producea și nu vindea așa ceva. Toleră însă piața gri. Se găseau, mai rar, în așa-numitele Shop-uri⁵, magazinele pe valută forte (dolari, de pildă, pe care un cetățean român nu avea voie să îi dețină). Dat fiind faptul că fenomenul video a crescut la scară națională în a doua jumătate a anilor 1980, numărul aparatelor video intrate în țară trebuie să fi fost foarte mare. „În țara noastră există deja un număr relativ mare de aparate neprofesionale pentru reproducerea la domiciliu a imaginii și sunetului înregistrate pe casete, acest număr fiind în continuă creștere”, putem citi în prefața cărții cu titlul „Videocasetofoane”, din 1987⁶.

De regulă, aparatele erau trimise din Occident de rude și prieteni (și pentru care se plătea vamă de mii de lei), sau

⁵ Magazine înființate în rețeaua „Comturist” în special pentru turiștii străini care vizitau România și în care se vindeau mărfuri considerate exclusiviste, importate din vestul Europei, America de Nord sau Japonia. Rețeaua era controlată de Ministerul Comerțului Exterior și de Ministerul Turismului, magazinele fiind deschise în cele mai multe dintre hotelurile vremii. Produsele erau diverse, precum alcool, tutun, parfumuri, încălțăminte, îmbrăcăminte, aparate de radio, televizoare, calculatoare, frigidere, chiar și autoturisme Dacia. Produsele se vindeau exclusiv în valută și doar cetățenii străini sau cetățenii români care lucrau în străinătate și dețineau în mod legal valută puteau să cumpere astfel de bunuri.

⁶ Mihai Băsoiu, Mircea Rădoi, Radu Mateescu, *Videocasetofoane*, Editura Tehnică, București, 1987.

erau aduse de marinari, sportivi, artiști, șoferi de tir, piloți etc. (mai puțin vămuite). Comercializarea se făcea la vedere, prin anunțuri în *România liberă* (și ziare locale), sau prin consignații. Nu ar fi fost nicio problemă pentru Securitate să interzică asemenea anunțuri și să blocheze acest comerț dacă ar fi vrut. Sau să interzică pur și simplu introducerea aparatelor tip VCR (*Video Cassette Recorder*) în România. Nu s-a întâmplat însă nimic. În timp ce mașinile de scris trebuiau declarate și înregistrate de posesorii lor la Miliție⁷, videocasetofoanele erau „la liber”.

Fenomenul video al anilor 1980 a fost interpretat în cele mai diverse feluri. Era o supapă, credeau cei mai mulți, o supapă pe care Securitatea o tolera având în vedere starea de profundă nemulțumire a populației din cauza condițiilor de trai extrem de grele – alimente pe cartelă, frigul ucigător din case iarna, întreruperea curentului electric, cozile uriașe la orice, de la carne la benzină și hârtie igienică... S-a speculat cu privire la caracterul subversiv al fenomenului, de subminare a regimului comunist prin expunerea în masă a românilor la calitatea vieții occidentale etalată în acele filme, la bunăstarea și libertatea oamenilor din „capitalismul putred”. Admirând clandestin acele imagini ca de vis, participanții „la video” aveau impresia că dau cu tifla regimului și „fentează” Securitatea. Părea că regimul nu mai era capabil să controleze situația, să se impună și să aplice măsuri drastice împotriva fenomenului video. Doar că, pentru așa ceva, regimul depindea de Securitate în primul rând. Iar Securitatea – ne referim la un grup restrâns

⁷ Vezi *Decret al Consiliului de Stat nr. 98/1983*.

de ofițeri superiori din departamentul de spionaj al Securității, cu poziții de putere și control excepționale – avea socotelile ei. „Epoca de aur” s-a dovedit, pentru unii, realmente aurită.

*AȚI VENIT LA MOMENTUL POTRIVIT,
MOMENTUL DE MARE PLECTIS AL TRĂIRII.⁸*

Foarte discret în toți cei 30 de ani de la revoluție, Teodor Zamfir nu a vorbit niciodată cu presa. Nu și-a dorit publicitate, era a doua sa natură să rămână „sub radar”. Un deranj major l-a constituit documentarul *Chuck Norris vs. Communism*⁹, la care nu a vrut să colaboreze. Zamfir a fost înregistrat pe ascuns, dar la final realizatorii documentarului i-au mărturisit fapta și a acceptat ca înregistrările să fie redade în film. Vocea îi poate fi auzită în câteva secvențe, din *off*. Doar la final își arată fața, dar fără să vorbească. Oricum, filmul nu i-a plăcut deloc: *Nu e adevărat niciun pic.*

Introducerea la Zamfir ne-a făcut-o chiar Irina-Margareta Nistor, eroina filmului menționat. Am cunoscut atunci, într-o zi de februarie a anului 2020, un bărbat în putere în ciuda vârstei – avea 76 de ani –, nu prea înalt, cu un chip neplăcut,

---

⁸ Toate convorbirile cu Teodor Zamfir au fost înregistrate și se află în posesia autorilor. Afirmățiile sale sunt redade *italic* în volum.

⁹ *Chuck Norris vs. Communism*, documentar realizat în 2015, în regia Ilincăi Călugăreanu. Filmul tratează subiectul importului ilegal de filme pe casete VHS în România în anii 1980.

ceva între gargui și satir. Foarte amabil, dar distant în același timp, și cu efuziuni poetico-filosofice bizare. La începutul discuției noastre a încercat să fie cumpătat în expunere, însă curând i-a ieșit la iveală stilul logoreic și am înțeles repede că era genul care știe să manipuleze prin discurs. O mască.

Nu a părut surprins când i-am spus că îi citiserăm dosarul de la Securitate. S-a recunoscut imediat în „Zaharia”, numele conspirativ din dosar. Apoi a tot vorbit: *Ați venit la momentul potrivit, momentul de mare plictis al trăirii*, ne-a spus. Probabil că se plictisea realmente, nu-l mai căutau mulți – *Știți ce înseamnă să nu sune telefonul niciodată?* Stătea la Tezaal, clubul lui (dezafectat) cu trei etaje din zona Domenii, în apropierea Bisericii Cașin, și își omora timpul cu înregistrarea și catalogarea de clipuri muzicale vizionate pe o plasmă imensă („*Sexbomb*” cu *Tom Jones* mi-a schimbat viața!). Un etaj întreg părea să fie apartamentul său personal: cu un birou-salon uriaș, bucătărie, vestiar, baie și dormitor (plus sală de fitness la demisol). Era acolo toată ziua, adesea și noaptea, nu prea mai mergea la vilă. Tot acolo ne-am întâlnit și noi, mai multe zile la rând. A fost, cum a formulat-o el de la început, *O perioadă în care o să dansăm*. Voia să conducă el, desigur.

Nu s-a așezat pe scaun niciodată la întâlnirile noastre. Stând în picioare și privindu-ne de sus, avea probabil senzația că ne domină, că stăpânește situația și, în definitiv, că el, mentorul, ne îngăduie să intrăm într-o lume puțin cunoscută. Permanent mergea un televizor cu sunetul dat tare. Am dedus că acesta era fundalul lui sonor obișnuit, probabil că într-o stare de liniște nu și-ar fi putut suporta propriile gânduri, ceva trebuia să-l distragă.

Unii l-au descris drept un geniu. Ezităm totuși să-l numim inteligent pentru că ne e greu să-i asociem o trăsătură de caracter care să rezoneze pozitiv cu inteligența. Părea mai curând un prădător viclean și versat. O busolă morală nu avea, l-ar fi stânjenit teribil în excepționala sa carieră infracțională. Vorbind despre una sau alta, despre unul sau altul, făcea din alb negru și din negru alb cu o lejeritate șocantă: nu el l-a spionat pe Dorin Tudoran¹⁰, acesta l-a spionat pe el, Tudoran era omul Securității, ca și Nicolae Manolescu¹¹; nu Securitatea l-a recrutat pe el, el a recrutat Securitatea – *Ei au fost în slujba mea, nu eu în slujba lor* și tot așa. *Eu nu discut în termeni de bine și rău* era una dintre formulele sale de relativizare prin care încerca să se elibereze de povara trecutului. „O capodoperă a diversivunii” l-a numit scriitorul Dorin Tudoran (veți vedea de ce), și „un personaj de roman”. Prietenia era o noțiune pe care Zamfir o aplica exclusiv relației sale cu securiștii și milițienii. Un prieten adevărat nu a avut probabil niciodată, cel puțin nu a pomenit vreunul.

Nu știa nicio limbă străină și nu părea să fi citit la viața lui vreo carte bună, cum se spune, nu era genul. *Mi-am format vocabularul citind Scânteia*¹² în detenție, ne-a spus el la modul

¹⁰ Dorin Tudoran (n. 1945), poet, scriitor și publicist, disident politic. În 1985 s-a stabilit în SUA.

¹¹ Nicolae Manolescu (n. 1939), scriitor, critic și istoric literar. Din 2005 este președintele Uniunii Scriitorilor din România.

¹² Ziar al Partidului Comunist din România, tipărit ilegal între 15 august 1931 și octombrie 1940. A fost reeditat începând cu 21 septembrie 1944, de data aceasta în legalitate, devenind principalul ziar al României comuniste, unde se publicau cu prioritate textele de partid și campaniile de propagandă.

serios. O bibliotecă nu am văzut la el, în schimb avea o colecție bogată de DVD-uri cu filme. Nu mai avea nicio casetă video.

Se credea providențial, un hărăzit, o ființă specială: *Sunt un hibrid... praf de stele*. Insista pe miraculosul care l-ar fi ajutat în diverse împrejurări, dădea exemple cu intervenția divină a unor *călăuze astrale*. Se raporta frecvent la personalități ca Freud, Napoleon, Einstein, Tesla: *Și prin mine se exprimă actul Creației*. Pare că își concepușe o lume fantastică în care se simțea confortabil în raport cu realitatea sordidă a vieții lui, o lume în care își putea ostoi complexele. Acestea răbufneau ocazional prin expresii precum *un derbedeu ca mine; un șmecheraș care face bani; toată viața mea e infracțiune*. Apoi, iarăși: *Discuția asta cu mine ajunge la Cer; După ce stați de vorbă cu mine, veți conștientiza show-ul trăirii*.

Cu destulă reticență s-a lăsat fotografiat de noi o singură dată și ne-am prefăcut că nu i-am simțit jena. A fost de acord să înregistrăm convorbirile, dar a refuzat să-l filmăm. Până la ultima discuție, când, surpriză: s-a declarat de acord să facem un nou film, dar de această dată unul bun, care să-i spună povestea adevărată. Nu a mai fost cazul. Nu că n-ar fi fost un proiect interesant.

TOATĂ VIAȚA MEA E O MINUNE.

Sunt tot cuvintele lui. Acum, chestia asta cu minunile e foarte discutabilă, se știe. Iar prima parte a vieții lui Teodor Zamfir nu a fost tocmai minunată¹³. S-a născut pe 11 iulie 1944 în comuna Livezeni din județul Hunedoara. O familie modestă, cu tatăl maistru mecanic, mama casnică și o soră mai mare. La București, unde familia se mută în speranța unui trai mai bun, el merge la școală... când merge. Nu prea l-a tentat cartea. Ajunge totuși în 1958 la liceu („Mihai Viteazul”), unde printre colegii săi se număra și tânărul Dorin Tudoran, viitorul poet și disident – o relație în care îl vom reîntâlni peste ani pe Dorel ca agent al Securității. În 1961, din cauza absențelor nemotivate și a diverselor golănii, Dorel este mutat la Liceul „George Coșbuc”. Nu apucă însă să termine clasa a X-a pentru că este arestat („furt din avutul obștesc”) și condamnat la 8 luni de închisoare corecțională. De mic copil s-a simțit tentat să fure, ne-a mărturisit el (inițial din poșeta mamei, câte cinci lei când se întorcea de la piață). Conduc de mama sa, pășește în închisoarea Văcărești pe 11.07.1962, ziua în care împlinea

¹³ Vezi Anexa 2.